

Türkistan ve Coğrafi Konumu

- Tarihte bilinen ilk Türk devletlerinin kurulduğu bölge Türkistan olarak adlandırılır.
- **Türkistan** kelimesi “**Türklerin yurdu**” anlamına gelmektedir.

Türkistan;

Doğusunda: Çin

Batısında: Hazar Denizi

Kuzeyinde: Sibirya

Güneyinde: Hindistan ve İran ile çevrilidir.

- Bu bölgede geniş bozkırlar, dağlar, nehirler ve verimli vadiler bulunur.
- Bu coğrafi şartlar Türklerin;
 - askerlikte,
 - hayvancılıkta,
 - ticaretle gelişmesini sağlamıştır.
- Günümüzde **Türkistan’da Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kırgızistan** gibi Türk devletleri bulunmaktadır.

Türklerin Yaşam Tarzı ve Devlet Kurma Geleneği

- Türkistan’ın coğrafi şartları Türklerin siyasi, askerî, sosyal ve ekonomik yapısını doğrudan etkilemiştir.
- Türkler;
 - köklü bir töreye sahip,
 - güçlü aile yapısı bulunan,
 - yaşam süren bir toplumdur.
- Bu özellikleri sayesinde Türkler Türkistan’da birçok devlet kurmuştur. **Bunların en önemlileri:**

Asya Hun Devleti

- Asya Hun Devleti, tarihte bilinen ilk Türk devletidir.
- MÖ 220 yılında Teoman tarafından kurulmuştur. Devletin merkezi Ötüken’dir.
- Teoman’dan sonra tahta geçen Mete Han, Asya Hun Devleti’ni en parlak dönemine ulaştırmıştır.
- Mete Han;
 - Altay kavimlerini bir araya getirmiş,
 - Devletin sınırlarını Kore’den Aral Gölü’ne,
 - Baykal Gölü’nden Çin Seddi’ne kadar genişletmiştir.
- Mete Han, Çin’i tamamen ele geçirebilecek güce sahip olmasına rağmen, kendi ekonomisini güçlendirmek amacıyla Çin’i vergiye bağlamıştır.
- Mete Han’ın ölümünden sonra devlet zayıflamış ve 216 yılında Çin hâkimiyetine girerek yıkılmıştır.

Göktürk Devleti

- I.Göktürk Devleti, 552 yılında **Bumin Kağan** tarafından **Ötüken** merkezli olarak kurulmuştur.
- Göktürkler, “**Türk**” adını resmî devlet adı olarak kullanan ilk devlettir.
- Bumin Kağan’dan sonra tahta geçen **Mukan Kağan** döneminde devlet en güçlü zamanlarını yaşamıştır.
- Bu dönemde;
 - Hun Devleti yıkılmış,
 - Batı Türkistan ele geçirilmiş,
 - İpek Yolu’na hâkim olunmuştur.
- Zamanla zayıflayan Göktürk Devleti 630 yılında Çin egemenliğine girmiştir.
- Yaklaşık elli yıllık Çin esaretinden sonra, Kutluk Kağan önderliğinde **II. Göktürk Devleti** kurulmuştur. Bu nedenle Kutluk Kağan’a “İlteriş” (devleti derleyip toplayan) unvanı verilmiştir.

II. Göktürk Devleti,

- Bilge Kağan, Kültigin ve Tonyukuk döneminde yeniden güçlenmiş; ancak 745 yılında Uygurlar tarafından yıkılmıştır.

Uygur Devleti

- Uygur Devleti, 744 yılında Kutluk Bilge Kül Kağan tarafından kurulmuştur.
- Devletin merkezi ****Kara Balgasun (Ordubalık)****tır.
- Böğü Kağan döneminde en parlak zamanlarını yaşayan Uygurlar;
 - Maniheizm dinini benimsemiş,
 - yerleşik hayata geçmiş,
 - şehirleşme, tarım ve sanatta ilerlemişlerdir.
- Uygur Devleti 840 yılında Kırgızlar tarafından yıkılmıştır.
- Günümüzde Uygurların büyük bölümü Çin’e bağlı **Sincan Uygur Özerk Bölgesinde** yaşamaktadır.

Yönetim Anlayışı

- İlk Türk devletlerinde yönetimde **kağan (hakan, han)** bulunurdu.
- Yönetim anlayışının temelinde **kut anlayışı** yer alır.
- Buna göre hükümdarın yönetme yetkisi **Gök Tanrı** tarafından verilmiştir.
- **Türk hükümdarlarının görevleri:**
 - Halkı doyurmak ve giydirmek,
 - Adaleti sağlamak,
 - Devleti güçlü tutmaktır.

- Hükümdarın yetkileri **töre** ile sınırlandırılmıştır. Kağanın eşi olan **hatun**, yönetimde söz sahibidir ve kurultaya katılabilir.
- Devlet işlerinin görüşüldüğü meclise **toy (kurultay)** denir. Kurultay, danışma meclisi niteliğindedir.

Askerî Yapı

- Türkler savunmaya büyük önem vermiştir. Türk ordusu;
 - paralı askerlerden oluşmazdı,
 - daimî orduya sahipti,
 - temelde atlı birliklerden (süvari) oluşurdu.
- Ordu **onlu sisteme** göre düzenlenmiştir. En büyük birlik ****tümen (10.000 kişi)****dir.
- Bu sistem ilk kez **Mete Han** tarafından uygulanmıştır.
- Türklerin savaşlarda kullandığı taktiklerden biri **Turan (Hilal) Taktiğidir**.
- Bu taktikle düşman sahte geri çekilme yoluyla pusuya düşürülürdü.

Sosyal Hayat ve Hukuk (Töre)

- Türk toplumunda sosyal hayat;
 - aile,
 - akrabalık,
 - töre
 temeline dayanır.
- **Aile (oguş) → urug (sülale) → boy → budun (millet) → il (devlet)** şeklinde örgütlenme vardır.
- **Töre;**
 - **adalet** (könilik),
 - **eşitlik** (tüzlük),
 - **iyilik** (uzluk),
 - **insanlık** (kişilik) ilkelerine dayanır.

Sanat

- Türklerin sanat anlayışı **konargöçer** yaşamdan etkilenmiştir.
- Sanatta;
 - hayvan motifleri,
 - taşınabilir eşyalar,
 - maden işlemeciliği
 ön plandadır.
- **Balballar(mezar taşı)**, Türk heykel sanatının önemli örnekleridir.
- Uygurlarla birlikte mimari eserler ve minyatür sanatı gelişmiştir.

Ekonomi

- Türk ekonomisinin temelini:
 - hayvancılık,
 - ticaret,demircilik ve
 - madencilik
 oluşturur.
- At ve koyun, ekonomik gücün göstergesidir.
- Türkler İpek Yolu ticareti sayesinde Çin ve diğer bölgelerle ekonomik ilişki kurmuştur.
- ❖ Ayrıca, o dönemdeki Türkler hakkında bilgi edindiğimiz bir diğer kaynak da **destanlardır**.
- ❖ Destanlar sözlü kültürümüze ait edebî eserler arasında yer almaktadır.

Bilinen destanlar arasında

Asya Hun Devleti-Oğuz Kağan Destanı, Göktür Devleti-Bozkurt, Ergenekon Destanları Uygur Devleti-Göç ve Türeyiş destanları bulunmaktadır.

VII-XIII. YÜZYILLAR ARASINDA İSLAM MEDENİYETİNİN İNSANLIĞIN ORTAK MİRASINA KATKILARI

İslam Medeniyetinin Doğuşu ve Yayılışı

- Hz. Muhammed (sav) 571 yılında Mekke'de doğdu, çocukluğunu ve gençliğini burada geçirdi.
- İslamiyet'ten önce Arap yarımadasında **Cahiliye Dönemi** yaşanmaktaydı.
- Hz. Muhammed (sav) bu dönemdeki kötü uygulamalardan rahatsız olup sık sık Hira Mağarası'na giderdi.

Hz. Muhammed (sav) Dönemi (610–632)

İslam'ın Ortaya Çıkışı

- İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası'nda Cahiliye Dönemi yaşanıyordu.
- Hz. Muhammed (sav), toplumdaki adaletsizliklerden rahatsız olduğu için Hira Mağarası'nda tefekkür ederdi.
- 610 yılında ilk vahiy geldi ve İslamiyet ortaya çıktı.

Hicret ve İslam Devleti

- Mekke'de Müslümanlara baskı artınca 622 yılında Medine'ye **Hicret** edildi.
- Hicret'ten sonra **Medine'de İslam Devleti kuruldu.**
- **Hicret, İslam takviminin başlangıcı kabul edildi.**

Savaşlar ve Antlaşmalar

- **Bedir (624), Uhud (625), Hendek (627)** savaşları yapıldı.
- Hudeybiye Antlaşması (628) imzalandı.
- 630 yılında Mekke fethedildi, Kâbe putlardan temizlendi.

Eğitim, Bilim ve Sağlık

- **Mescid-i Nebvî** inşa edildi.
- Mescidin yanına **Suffe** yapıldı (ilk eğitim merkezi).
- **Küttâblar** açılarak çocuklara okuma-yazma öğretili.
- Bedir Savaşı'nda okuma yazma bilen esirler, öğretmenlik yaparak serbest bırakıldı.
- Sağlığa önem verildi; **Tıbb-ı Nebvî** anlayışı gelişti.

Veda Hutbesi

- 632'de Veda Hutbesi ile;
 - İnsanların eşitliği,
 - Adalet,
 - İnsan hakları vurgulandı.

DÖRT HALİFE DÖNEMİ (632–661)

- ❖ Hz. Muhammed'in (sav) vefatından sonra İslam Devleti, "**halife**" adı verilen yöneticiler tarafından yönetilmiştir.
- ❖ Bu döneme Dört Halife Dönemi denir. Halifeler, hem dini hem de siyasi liderlik yapmışlardır.
- ❖ Bu dönemde:
 - İslam Devleti genişlemiş,
 - Devlet teşkilatı kurulmuş,
 - Kur'an-ı Kerim korunmuş,
 - Eğitim, hukuk ve yönetim alanlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Hz. Ebû Bekir Dönemi (632–634)

- Hz. Muhammed'in vefatından sonra **ilk halife** seçilmiştir.
- Bazı kabileler İslam'dan ayrılmak istemiştir.
- İslam Devleti'nin dağılması engellenmiştir.
- Merkezi otorite korunmuştur.
- Devlet birliği sağlanmıştır.
- **Kur'an-ı Kerim ayetleri ilk kez bir araya toplanmıştır.**
- Kur'an'ın korunması için önemli bir adım atılmıştır.

📌 Hz. Ebû Bekir'in önemi:

İslam Devleti'nin dağılmasını önleyerek devletin devamlılığını sağlamıştır.

Hz. Ömer Dönemi (634–644)

- **İran, Irak, Suriye, Filistin ve Mısır** fethedilmiştir.
- İslam Devleti en geniş sınırlarına bu dönemde ulaşmıştır.
- **Divan Teşkilatı** kurulmuştur.
- **Beytülmal (devlet hazinesi)** oluşturulmuştur.
- **Hicrî Takvim** kullanılmaya başlanmıştır.
- **Kadılık sistemi** kurulmuştur.
- **Adalet anlayışı** çok gelişmiştir.
- Hz. Ömer, "adaletiyle" tanınmıştır.
- Halk ile yöneticiler arasında eşitlik sağlanmıştır.

📌 Hz. Ömer'in önemi:

İslam Devleti'ni kurumsal bir devlet hâline getirmiştir.

Hiz. Osman Dönemi (644–656)

- Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak çoğaltılan nüshalar İslam merkezlerine gönderilmiştir.
- Kur'an'ın farklı okunmasının önüne geçilmiştir.
- İlk İslam donanması kurulmuştur.
- Kıbrıs fethedilmiştir.
- Deniz gücü artmıştır.
- Akrabalarını yönetime getirmesi tepkilere neden olmuştur.
- Devlet içinde huzursuzluklar başlamıştır.
- Hiz. Osman, çıkan isyanlar sonucu şehit edilmiştir.

📌 Hiz. Osman'ın önemi:

Kur'an-ı Kerim'in aslına uygun şekilde korunmasını sağlamıştır.

Hiz. Ali Dönemi (656–661)

- Cemel ve Sıffin Savaşları yapılmıştır.
- Hakem Olayı yaşanmıştır.
- İslam dünyasında siyasi ayrılıklar artmıştır.
- Dinî ilimler (tefsir, hadis, fıkıh) gelişmiştir.
- Bilgi ve ilme önem verilmiştir.
- Hiz. Ali, bilgeliğiyle tanınmıştır.
- Dönemin Sonunda Hiz. Ali şehit edilmiştir.
- Dört Halife Dönemi sona ermiştir.

📌 Hiz. Ali'nin önemi:

İslam düşünce hayatının gelişmesine katkı sağlamıştır.

Emevîler Dönemi (661–750)

- Başkent Şam.
- Halifelik saltanat hâline geldi.
- İspanya (Endülüs) ve Kuzey Afrika fethedildi.
- Arap olmayan Müslümanlara mevali denildi.
- Arap üstünlüğü anlayışı, İslam'ın yayılmasını yavaşlattı.

Kültür ve Bilim Alanında

- Bilim eserleri Arapçaya çevrildi.
- Camiler, saraylar, âlim evleri eğitim merkezleri oldu.
- Para reformu yapıldı.
- Arapça, resmî devlet dili hâline geldi.
- Hat sanatı, kitap süsleme (tezhip, cilt) gelişti.

Endülüs Emevîleri (756–1031)

- İspanya'da kuruldu.
- Avrupa'yı bilim, mimari ve eğitim alanlarında etkiledi.
- Kütüphaneler kuruldu, çeviri faaliyetleri hızlandı.
- Kurtuba Ulu Camii, İslam mimarisinin önemli eseridir.
- Arapça kelimeler Avrupa dillerine geçti.

Adem GÜNGÖR-Sosyal Bilgiler Öğretmeni

- Kâğıt kullanımı Avrupa'ya yayıldı.

Abbâsîler Dönemi (750–1258)

- Başkent Bağdat.
- Mevali politikası kaldırıldı, eşitlik sağlandı.
- Türkler başta olmak üzere birçok millet İslamiyet'i benimsedi.
- Beytülhikme Dünyanın ilk büyük bilim akademilerinden biridir.
- Matematik, tıp, felsefe, astronomi, kimya alanlarında çalışmalar yapıldı.
- İbn-i Sina'nın "El-Kanun fi't-Tıbb" eseri yüzyıllarca Avrupa'da okutuldu.
- Samerra şehri kuruldu.
- Samerra Ulu Camii inşa edildi.
- Bayramlar, fener alayları, törenlerle kutlandı.
- Kadıl kudatlık (başkadı) kurumu oluşturuldu.

İslam Medeniyetinin Ortak Mirasa Katkıları**Bilim**

- Matematik, tıp, astronomi, kimya gelişti.
- Avrupa Rönesansı'nı etkiledi.

Eğitim

- Medreseler, kütüphaneler, çeviri merkezleri kuruldu.

Mimari ve Sanat

- Camiler, minareler, saraylar inşa edildi.
- Hat, tezhip, mimari süsleme gelişti.

Kültürel Miras Bilinci

- Kültürel miras, geçmişle gelecek arasında köprüdür.
- Ortak mirasın korunması tüm insanlığın sorumluluğudur.
- Habib-i Neccar Camii örneğinde olduğu gibi eserler aslına uygun onarılmaktadır.

İslamiyet Öncesi Türklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı

- Türkler, İslamiyet'i kabul etmeden önce Orta Asya bozkırlarında yaşamışlardır.
- Yaşadıkları coğrafya; Türklerin hayat tarzını, kültürünü ve düşünce yapısını doğrudan etkilemiştir.
- Bu nedenle Türk kültürü, tarihçiler tarafından "Bozkır Kültürü" olarak adlandırılır.

Bozkır Kültürünün Temel Özellikleri

- Konar-göçer yaşam yaygındır.
- Ekonominin temeli hayvancılıktır.
- At, Türk yaşamının merkezindedir.
- Savaşçılık ve askerlik günlük hayatın bir parçasıdır.

At Kültürü

- At; ulaşım, ticaret, hayvancılık ve savaş alanlarında kullanılmıştır.
- At figürleri; halı, kilim, kemer tokası, kılıç kabzası gibi eşyalara işlenmiştir.
- Ata rahat binmek için pantolon giyilmiştir.

Sosyal Yapı ve Töre

- Toplum yapısı aile → boy → millet şeklindedir.
- Yazılı kanun yerine töre uygulanmıştır.
- Her birey gerektiğinde savaşabilecek şekilde yetiştirilmiştir.
- Hükümdarlar ve önemli kişiler kurgan adı verilen anıt mezarlara gömülmüştür.

Sanat, Mimari ve Edebiyat

- **Çadır (otağ)** kültürü yaygındır.
- Halıcılık, kilim dokumacılığı, kuyumculuk gelişmiştir.
- **Pazırık Halısı**, dünyanın bilinen en eski halısıdır.
- **Oğuz Kağan (Asya Hun), Ergenekon (Göktürkler), Türeyiş ve Göç Destanları (Uygurlar)** sözlü edebiyatın önemli örnekleridir.
- Orhun Kitabeleri, Türklerin bilinen ilk yazılı belgeleridir.
- Uygurlar döneminde kâğıt ve matbaa kullanılmış, kütüphaneler kurulmuştur.

Türklerin İslamiyet'i Kabul Süreci

- Türklerin Müslümanlarla ilk teması Hz. Ömer Dönemi fetihleri ile başlamıştır.
- Ancak Türklerin toplu hâlde İslamiyet'i kabul etmesi zaman almıştır.

Türklerin İslamiyet'i Kabul Etme Nedenleri

- Gök Tengri inancı ile İslamiyet arasında benzerlikler olması (tek Tanrı inancı, ahiret anlayışı, ahlak ve temizlik)
- Türk cihan hâkimiyeti düşüncesi ile İslam'daki cihat anlayışının benzerliği
- Abbâsîlerin eşitlikçi ve adaletli politikaları
- 751 Talas Savaşı'nda Türklerin Müslümanları desteklemesi
- Bu gelişmeler sonucunda Türkler kitleler hâlinde Müslüman olmuştur.

İslamiyet Sonrası Türklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı

- İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türklerin yaşamında önemli değişimler yaşanmıştır.

Sosyal Hayat

- **Boy sistemi** devam etmiştir.
- **Konar-göçer hayat** sürse de **şehirleşme artmıştır**.

Adem GÜNGÖR-Sosyal Bilgiler Öğretmeni

- **Hayvancılık ve tarım** yapılmış, şehirlerde esnafılık yaygınlaşmıştır.
- İpek Yolu üzerindeki şehirlerde **ticaret** gelişmiştir (**Semer kant, Buhara, Kaşgar**).

Mimari ve Sanat

- **Cami, medrese, kervansaray, hamam, türbe** gibi yapılar inşa edilmiştir.
- **Kurgan** geleneği bırakılmış, **türbe mimarisi** gelişmiştir.
- Geometrik ve bitkisel süslemeler öne çıkmıştır.
- **Hat ve tezhip** sanatları gelişmiştir.

Eğitim ve Bilim

- **Medreseler** kurulmuş, bilim insanları yetişmiştir.
- **Vakıflar** aracılığıyla eğitim ve sosyal hizmetler desteklenmiştir.
- Türk-İslam dünyasında âlimler ve bilim insanları yetişmiştir.

Dil ve Edebiyat

- Arapça ve Farsçadan kelimeler alınmış, ancak Türkçe yaşamaya devam etmiştir.
- **Kutadgu Bilig** ve **Divanü Lügati't-Türk** ilk Türk-İslam eserleridir.
- Destan ve menkıbe geleneği sürmüştür.

Menkıbe: Din büyüklerinin hayatını anlatan hikâyelerdir.

İlk Müslüman Türk Devletleri

KARAHANLILAR (840-1212)

- **İlk Müslüman Türk devletidir.**
- Kurucu topluluklar: Karluk, Yağma, Çiğil Türklerinin birleşmesiyle oluşmuşlardır.
- Satuk Buğra Han döneminde İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- Resmî dil: Türkçe
- **Dönemin önemli yazılı eserleri:**
 - **Kutadgu Bilig (Yusuf Has Hâcib)**
 - **Divanü Lügati't-Türk (Kaşgarlı Mahmud)**
- Semerkant, Buhara, Kaşgar önemli kültür merkezleri olmuştur.

GAZNELİLER (963-1187)

- Kurucusu Alp Tigin'dir.
- En parlak dönemi **Gazneli Mahmud** dönemidir.
- **Sultan unvanını** kullanan ilk Türk hükümdarı **Gazneli Mahmud** Hindistan'a 17 sefer düzenlenmiştir. Bilim insanı Bîrûnî desteklenmiştir.
- Dandanakan Savaşı (1040) sonrası zayıflamışlardır.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1040-1157)

- Kurucusu **Tuğrul Beydir**
- Dandanakan Savaşı ile devlet kurulmuştur.
- **Pasinler (1048) ve Malazgirt (1071)** savaşları Anadolu'nun kapılarını Türklere açmıştır.
- En parlak dönemi **Melikşah dönemidir.**
- Vezir Nizamülmülk döneminde **Nizamiye Medreselerini** kurmuşlardır.
- Türk-İslam mimarisi gelişmiştir.

ANADOLU'NUN KAPILARI TÜRKLERE AÇILIYOR**Anadolu'ya İlk Akınlar ve Keşifler**

- Anadolu, verimli toprakları, su kaynakları ve önemli ticaret yolları üzerinde olması nedeniyle her zaman ilgi çekmiştir.
- Türklerin Anadolu'ya gelişi tesadüf değil, planlı bir yerleşme politikasının sonucudur.

Çağrı Bey Dönemi (1015-1021):

- Türkler Anadolu'ya ilk olarak Büyük Selçuklu Devleti döneminde yerleşmek için değil, bölgeyi tanımak (keşif) amacıyla gelmişlerdir.

Pasinler Savaşı (1048):

- **Büyük Selçuklu Devleti ile Bizans (Doğu Roma)** arasındaki ilk büyük savaştır.
- Bu zaferle Bizans'ın gücü kırılmış ve **Anadolu'nun kapıları yavaş yavaş aralanmıştır.**

Anadolu'nun Tapusu:**Malazgirt Zaferi (26 Ağustos 1071)**

- Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan önderliğindeki Selçuklu ordusu, kendisinden çok daha kalabalık olan Bizans ordusunu (İmparator Romen Diyojen) **Turan Taktiği (Hilal Taktiği)** ile mağlup etmiştir.

Malazgirt Zaferi'nin Sonuçları:

- "Anadolu'nun kapıları Türkler için tamamen açıldı."
- Anadolu'da ilk Türk Beylikleri kurulmaya başlandı.
- Bizans, Avrupa'dan yardım isteyince Haçlı Seferleri'ne zemin hazırlandı.
- Türklerin batıya ilerleyişi hızlandı.

Anadolu'da İlk Türk Beylikleri

- ❖ Malazgirt'ten sonra Sultan Alp Arslan, komutanlarına "**Gidin ve fethettiğiniz yerler sizindir**" diyerek Anadolu'nun hızlıca Türkleşmesini sağlamıştır.

Beylik Adı	Kurulduğu Yer	Önemli Eseri / Özelliği
Saltuklular	Erzurum ve çevresi	Anadolu'daki ilk Türk beyliğidir. Erzurum Üç Kümbetler, Mama Hatun Külliyesi.
Danişmentliler	Sivas, Tokat, Kayseri	En güçlü beyliktir. Anadolu'nun ilk medresesi olan

Adem GÜNGÖR-Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Beylik Adı	Kurulduğu Yer	Önemli Eseri / Özelliği
		Yağıbasan Medresesi'ni kurdular.
Mengücekliler	Erzincan, Divriği	Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndedir).
Artuklular	Mardin, Batman, Hasankeyf	Dünyanın en büyük taş kemerli köprüsü olan Malabadi Köprüsü'nü yaptılar.
Çaka Beyliği	İzmir ve çevresi	İlk Türk denizci beyliğidir. Türk Deniz Kuvvetleri'nin kuruluş yılı (1081) kabul edilir.

Bu Beyliklerin Ortak Amacı:

- ❖ Anadolu'yu imar etmek (camiler, medreseler, köprüler yaparak bayındır hale getirmek) ve dış saldırılara (özellikle Haçlılara) karşı korumaktır.

Türkiye Selçuklu Devleti (1075-1308)

- **Kutalmışoğlu Süleyman Şah** tarafından **İznik** merkezli kurulmuştur. (Daha sonra başkent **Konya**'ya taşınmıştır).

Miryokefalon Savaşı (1176):

- Bizans'a karşı kazanılan bu büyük zaferle "**Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşmiştir.**"
- Bizans artık Türkleri Anadolu'dan atamayacağını anlamış ve savunmaya çekilmiştir.

Konya:

- Selçukluların en önemli başkentidir.
- Bugün şehirde gördüğümüz **Alaeddin Camii, Karatay Medresesi** gibi eserler bu dönemin mührüdür.

Anadolu'da Sosyal ve Kültürel Hayat

- Türkler Anadolu'ya sadece savaşmak için gelmediler; burayı yeni bir vatan yaptılar.
- Konut ve Şehir: Türkler kalelerin yanına yeni mahalleler kurmuş, eski kaleleri onarmış ve "**kale-kent**" yapısını geliştirmişlerdir.
- **Yemek Kültürü:** Tandır ekmeği, çökelek, bal, pekmez ve etli yemekler (keşkek gibi) Selçuklu sofralarının vazgeçilmezidir.

www.sosyalbilgilerdersimiz.com

- **Oyunlar:** Çocuklar mangala, aşık oyunu ve çelik-çomak gibi oyunlarla vakit geçirirdi.
- **Düğünler:** Atların süslendiği, kopuz eşliğinde türkülerin söylendiği coşkulu törenler yapılırdı.

Bilgi Notu: Anadolu'nun Türkleşmesi sadece askeri zaferlerle değil; kurulan vakıflar, medreseler, hastaneler (darüşşifalar) ve hoşgörülü yönetim anlayışıyla gerçekleşmiştir.

Anadolu'da Ticaretin Merkezi: Kervansaraylar

- Türkiye Selçuklu Devleti, Anadolu'yu dünya ticaretinin merkezi haline getirmek için çok önemli adımlar atmıştır.
- **Kervansaray Nedir?:** Ticaret yolları üzerinde, kervanların konaklaması için inşa edilen devasa yapılardır.
- **Sosyal Devlet Anlayışı:** Kervansaraylarda yolcular (din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin) 3 gün boyunca ücretsiz konaklar, yemek yer ve hayvanlarının bakımını yaptırırdı.
- **Ticaret Sigortası:** Dünyada ilk kez Selçuklular, zarara uğrayan tüccarların kayıplarını devlet hazinesinden karşılayarak bir nevi "sigorta" sistemi başlatmışlardır. Bu uygulama ticareti çok canlandırmıştır.

Anadolu'yu Aydınlatanlar: Gönül Eleri

- Anadolu'nun sadece kılıçla değil, sevgi ve hoşgörüyle de vatan olmasını sağlayan manevi mimarlar vardır:
- **Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî:** "Gel, ne olursan ol yine gel" diyerek insan sevgisini ve hoşgörüyü yaymıştır. Eserlerini Konya'da yazmıştır.
- **Hacı Bektaş-ı Velî:** "Bir olalım, iri olalım, diri olalım" diyerek birlik ve beraberliği öğütlemiş, Anadolu insanının kardeşçe yaşamasını sağlamıştır.
- **Yunus Emre:** Türkçeyi en güzel şekilde kullanarak sevgi, barış ve kardeşlik şiirleri söylemiştir.

Selçuklu Mimari Sanatı ve Eserler

- Selçuklular, fethettikleri şehirleri imar ederek buralara Türk-İslam mührünü vurmuşlardır.
- **Küllîye:** Caminin merkezinde olduğu; hamam, medrese, kütüphane ve hastaneden (darüşşifa) oluşan yapılar topluluğudur.
- **Darüşşifa (Hastane):** Selçuklularda sağlık hizmetlerine çok önem verilirdi. Özellikle ruh sağlığı hastalıklarının müzik ve su sesiyle tedavi edildiği bilinen **Gevher Nesibe Hatun Darüşşifası (Kayseri)** çok ünlüdür.

Kümbet: Türklerin çadır kültüründen esinlenerek yaptıkları anıt mezarlardır.

HAÇLI SEFERLERİ:

- Türklerin Anadolu'yu yurt edinme süreci Büyük Selçuklular ile başlamış, ancak bu ilerleyiş Batı dünyasını (Avrupa) rahatsız etmiştir.
- XI. ve XIII. yüzyıllar arasında Hristiyan dünyasının birleşerek İslam dünyası üzerine yaptığı bu saldırılara **Haçlı Seferleri** denir.

Haçlı Seferleri'nin Nedenleri

- ❖ Avrupalılar bu seferleri düzenlerken üç temel alanı hedeflemişlerdir:

Siyasi Nedenler:

- **Bizans'ın Çaresizliği:** Malazgirt Zaferi'nden sonra Türklerin Anadolu'da durdurulamayan yayılmaları üzerine Doğu Roma (Bizans) imparatorlarının Papa'dan askeri yardım istemesi.
- **Türkleri Durdurma İsteği:** Türklerin Anadolu'daki ilerleyişini kesmek ve onları bu coğrafyadan tamamen atmak.

Dini Nedenler:

- **Kutsal Yerler:** Müslümanların elinde bulunan Kudüs, Antakya ve İznik gibi şehirleri Hristiyanların geri almak istemesi.
- **Papanın Gücü:** Papa'nın savaşa katılanlara cennet vaat etmesi ve din adamlarının halkı savaşa kışkırtması.

Ekonomik Nedenler:

- **Doğu'nun Zenginliği:** İslam dünyasının o dönemdeki refah ve zenginliğine (İpek ve Baharat yolları gibi) fakirlik içindeki Avrupalıların sahip olma arzusu.

Seferlerin Gelişimi ve Kronolojisi

I. Haçlı Seferi(1096): Doğu Roma imparatorunun çağrısıyla ilk Haçlı ordusu İstanbul'a ulaştı. Bu en kalabalık ve sonuç alan seferdir.

II. Haçlı Seferi(1147): Musul-Halep Atabeyi İmadüddin Zengi'nin Urfa'yı Haçlılardan geri alması üzerine düzenlendi.

III. Haçlı Seferi(1189): Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs Haçlı Krallığı'na son vererek Kudüs'ü geri alması üzerine Avrupa tekrar harekete geçti.

IV. Haçlı Seferi (Amacından Sapan Sefer) 1204: Bu seferde Haçlılar, Müslümanlar üzerine gitmek yerine kendi dindaşları olan Bizans'ın başkenti İstanbul'u istila edip yağmaladılar.

Haçlı Seferleri'nin Sonuçları

- ❖ Savaşlar askeri olarak Türklerin zaferiyle sonuçlansa da dünya tarihinde büyük değişimlere yol açtı:

Dini Sonuçlar:

- Kiliseye ve din adamlarına duyulan güven azaldı (çünkü vaat edilen zafer kazanılamadı).

Siyasi Sonuçlar:

- Derebeylik (feodalite) sistemi zayıfladı; bu durum Avrupa'da merkezi krallıkların güçlenmesine yol açtı.
- Türklerin batıya ilerleyişi bir süreliğine durakladı ancak Anadolu'dan atılamadılar.

Ekonomik Sonuçlar:

- Akdeniz limanları (Marsilya, Venedik, Cenova) ticaret sayesinde önem kazandı.
- Doğu ve Batı arasındaki ticaret arttı; Avrupalılar şeker, fildişi ve baharat gibi ürünleri tanıdı.

Teknik ve Kültürel Sonuçlar (En Kalıcı Etki):

- İslam dünyasından öğrenilen kağıt, barut, pusula ve matbaa gibi teknik buluşlar Avrupa'ya taşındı.
- Bu teknikler, Avrupa'nın gelecekteki bilimsel ve coğrafi keşiflerine zemin hazırladı.

Anadolu'nun Savunulmasında Türklerin Rolü

- Türkiye Selçuklu Devleti ve İlk Beylikler (Saltuklular, Danişmentliler vb.) kendi aralarındaki çekişmeleri bir kenara bırakarak Haçlılara karşı birlikte mücadele etmişlerdir.
- **Miryokefalon Savaşı (1176):** Haçlı saldırılarıyla zayıflayan Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atma umudu

bu savaşla tamamen yok olmuş ve Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşmiştir.

- **Kültürel Etkileşim:** Savaşlara rağmen kağıt, barut, pusula ve matbaa gibi buluşlar bu seferler sırasında Avrupa'ya taşınmıştır.

Önemli Bir Kavram: Ahilik Teşkilatı

- Ahi Evran tarafından kurulan bu teşkilat, esnaflar arasındaki dayanışmayı sağlar.

Eğitim: Usta-çırak ilişkisiyle meslek öğretilir.

Ahlak: Esnafın dürüst olması, kaliteli mal üretmesi ve fiyatları uygun tutması denetlenir. "Müşteri velinimettir" anlayışı hakimdir.